

Svenska Röda Korsets yttrande över departementspromemorian Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet (Ds 2016:35).

Svenska Röda Korset har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade skrivelse och vill med anledning av detta framföra följande.

Sammanfattande synpunkter

- Svenska Röda Korset ser i stort positivt på de föreslagna förändringarna i syfte att harmonisera regelverk för nyanländas etablering till de som gäller för arbetssökande i övrigt vilket också innefattar att Försäkringskassan föreslås hantera bedömningar och utbetalningar av etableringsersättningar
- Svenska Röda Korset vill betona att förutsättningarna för många nyanlända kan skilja sig avsevärt från andra i behov av individuella handlingsplaner. Enligt våra erfarenheter är det avgörande att planering av insatser bygger på ett helhetsperspektiv på individens situation samt att socialt och praktiskt stöd finns tillgängligt vid behov.
- Svenska Röda Korset vill särskilt lyfta den påverkan som begränsningar i möjlighet till familjeåterförening, de tidsbegränsade uppehållstillstånden och det faktum att många nyanlända lider av psykisk ohälsa har på förutsättningarna för att tillgodogöra sig insatser
- Svenska Röda Korset vill även betona vikten av att personal som möter de nyanlända har erforderlig kunskap och kompetens för bedömning av den enskildes behov och har i den bedömningen stöd av anpassade metoder.

Bakgrund och sammanfattning av utredningens förslag och resonemang

I budgetpropositionen för 2016 aviserade regeringen att de ville se över regelverket för etableringsuppdraget i syfte att minska onödig administration och för en ökad flexibilitet och effektivitet. Inom Arbetsmarknadsdepartementet har påbörjats ett arbete med att se över det

regelverk som gäller för vissa nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet och harmonisera det med det regelverk som gäller för övriga arbetssökande.

För att uppnå syftet med denna översyn är det nödvändigt att göra flera förändringar i regelverket för etableringsuppdraget. Det krävs både materiella och redaktionella förändringar av dagens regelverk. Regelverket för etableringsuppdraget bör i större utsträckning anpassas till det regelverk som gäller för övriga arbetssökande. Det innebär att materiella bestämmelser om etableringsinsatser och individersättningar för nyanlända bör regleras på förordningsnivå och inte i lag. Själva ansvaret för etableringsinsatser bör dock regleras i lag, dvs. det statliga åtagandet för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. I en sådan lag bör det finnas bestämmelser om målgruppen för det statliga ansvaret, motsvarande de bestämmelser som i dag finns i lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, nedan kallad etableringslagen. Även om den materiella regleringen för etableringsinsatser med tillhörande ersättningar föreslås placeras i förordning, kvarstår det statliga åtagandet för etableringsinsatser och individersättningar.

Anpassningen till det generella arbetsmarknadspolitiska regelverket innebär vidare att den s.k. rättigheten till etableringsplan bör tas bort och ersättas med ett system som gäller för övriga arbetssökande, dvs. anvisning till ett arbetsmarknadspolitiskt program. Därutöver innebär det att nyanlända, liksom övriga arbetssökande, bör få en individuell handlingsplan upprättad. Anpassningen innebär också att ett åtgärdssystem bör införas för nyanlända motsvarande det som i dag gäller för övriga arbetssökande som har aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller arbetslöshetsersättning. För att ytterligare göra regelverket mer enhetligt och minska onödig administration hos berörda myndigheter bör hanteringen av etableringsersättning flyttas över från Arbetsförmedlingen till Försäkringskassan. Det bör vidare införas fler möjligheter för Försäkringskassan att under vissa förutsättningar hålla inne med ersättning till programdeltagare. I det fortsatta förordningsarbetet bör det också utredas om begreppet prestationsförmåga, som i dag används för att bedöma vilka nyanlända som inte ska erbjudas etableringsinsatser, kan ersättas med något annat tydligare begrepp.

Svenska Röda Korsets utgångspunkter

Svenska Röda Korset har lång erfarenhet av bl.a. arbete för och med människor på flykt globalt, nationellt och lokalt. Röda Korset finns med från flyktens början i konflikt och katastrof, längs flyktens väg, till ankomsten i Sverige, vid asylprocessen och etableringen i samhället. Vi ger även juridiskt stöd i asyl och familjeåterföreningsärenden, medmänskligt stöd vid förvarstagande och rådgivning vid återvändande, samt bedriver vård för människor som utsatts för tortyr eller andra traumatiska upplevelser från väpnad konflikt eller flykt.

Svenska Röda Korsets synpunkter

Svenska Röda Korset ser i stort positivt på de föreslagna förändringarna i syfte att harmonisera regelverk för nyanländas etablering till de som gäller för arbetssökande i övrigt vilket också

innefattar att Försäkringskassan föreslås hantera bedömningar och utbetalningar av etableringsersättningar.

I huvudsak är de föreslagna förändringarna bra, men det bör understrykas att situationen för nyanlända som söker jobb inte nödvändigtvis behöver vara samma som för övriga arbetssökanden. Avsaknaden av språkliga färdigheter, kunskaper om samhället, nätverk och ibland även avsaknad av arbetslivserfarenhet eller utbildning är några av de faktorer som inverkar på möjligheterna för etablering. Utifrån Svenska Röda Korsets erfarenhet vill vi lyfta fram några viktiga faktorer som måste tas i beaktning för att skapa de bästa förutsättningarna för nyanlända att effektivt och framgångsrikt etablera sig i arbets- och samhällslivet.

Enligt egen erfarenhet men också i enlighet med vedertagen forskning vet vi att oron för familjemedlemmar som inte befinner sig i Sverige och osäkerhet kring möjligheten för familjeåterförening kan innebära allvarliga hinder för en framgångsrik etablering.

Många asylsökande och nyanlända, såväl kvinnor och män som flickor och pojkar, upplever psykisk ohälsa till följd av krig, förföljelse och tortyr. Prestations- och funktionsförmågan påverkas av tortyr och trauma och problemen kan förvärras om de inte uppmärksammas i tid. Det är därför avgörande för ett humant och värdigt flyktingmottagande samt god etablering att det finns tillgång till vård och behandlingsinsatser för krigsskadade och torterade var i landet man än befinner sig.

Vi ser i det sammanhanget positivt på en vidare utredning av bedömningen av prestationsförmåga och vill understryka vikten av att ovanstående då beaktas samt att åtgärder vidtas för att kunskapen och kompetensen hos arbetsförmedlingen och i vissa delar försäkringskassan säkerställs. Man bör i det hänseendet särskilt beakta kunskap om fysiska funktionsnedsättningar och psykisk ohälsa kopplat till erfarenheter av flykt för att kunna bedöma prestationsförmågan. Det är vidare av vikt att det hos personal på arbetsförmedlingen finns kompetens att göra bedömningar baserad på den kunskapen samt att erforderliga metoder för effektiva bedömningar finns tillgängliga. Svenska Röda Korset har tidigare arbetat fram en modell för hälsosamtal som syftar till att på ett tidigt stadium upptäcka och åtgärda faktorer som negativt påverkar den enskildes hälsosituation och därmed en fungerande etablering.

<http://www.redcross.se/sok/?query=h%C3%A4lsosamtal>

En sådan modell eller liknande skulle kunna vara ett effektivt verktyg i att tidigt identifiera ohälsa och/eller annan problematik och att då åtgärder kan vidtas för att om möjligt undanröja hinder, som kan utgöra hinder för integration och etablering på arbetsmarknaden

Genom Svenska Röda Korset omfattande arbete med socialt stöd till nyanlända har vi en god förståelse hur viktigt ett sådant stöd är för att en person ska kunna etablera sig i ett nytt samhälle. Det har dock genom både Riksrevisionens¹ och Stockholms Universitets² utvärderingar av etableringsreformen visats att det sociala och praktiska stödet till nyanlända inte varit tillräckligt och detta är något som även med de föreslagna förändringarna kommer att behöva beaktas.

¹ http://www.riksrevisionen.se/PageFiles/20267/RiR_2014_14_Etableringslotsar_Anpassad.pdf

² http://www.su.se/polopoly_fs/1.284828.1464779593!/menu/standard/file/SULCIS%20rapport%202016_2.pdf

Svenska Röda Korset vill vidare understryka att de berörda myndigheternas resurser och organisation är avgörande för en framgångsrik och effektiv etablering av nyanlända. Bristande kunskap om och förståelse för de särskilda svårigheter och utmaningar många nyanlända har kan allvarligt försvåra myndigheternas arbete och att riskera att individuella behovet inte tas i beaktande.

Här bör särskilt beaktas att tillfälliga uppehållstillstånd medför kortare planerings- och genomförandeperioder som riskerar att påverka valen av arbetsmarknadsinsatser och där genomförbarheten inom en viss tid riskerar att bli mer avgörande än individens behov. Osäkerheten för både en nyanlända och handläggare om huruvida uppehållstillståndet kommer att förlängas kan påverka vilka insatser som erbjuds. Detta gäller särskilt nyanlända med tillfälliga uppehållstillstånd på 13 månader. Det innebär också ökad oro för den nyanlände och kan påverka hur väl personen kan ta till sig de insatser som inkluderats in den individuella planen. Tidsbegränsade uppehållstillstånd ger även sämre förutsättningar för integration. För den som flytt från krig, konflikt och förföljelse och som försöker skapa sig en ny trygg tillvaro för sig och sin familj leder ett tidsbegränsat uppehållstillstånd till en fortsatt osäker situation utan verklig möjlighet att etablera sig i samhället och åter bygga upp sitt liv. Otryggheten riskerar att försvåra möjligheterna att lära sig svenska, få en bostad och ett arbete.

Med förhoppning om att ovanstående beaktas samt fortsatt dialog kan föras.

Melker Måbeck,
tillförordnad generalsekreterare